

BESZÁMOLÓ

A VASVÁRI DOMONKOS KOLOSTOR ALAPÍTVÁNY ÉS

A NÉMETH ANTAL HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY

2023. ÉVI MUNKÁJÁRÓL

A Németh Antal Helytörténeti Gyűjtemény működtetését a korábbi évek gyakorlatának megfelelően az a Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány látja el, amely hasonló feladatokat – a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény fenntartását – vállal a Szent Domonkos Rend Magyar Tartományfőnöksége irányába is. Ezeknek a szakmai feladatoknak az együttes finanszírozását állami, önkormányzati, egyházi és rendi támogatások, továbbá egy szerény saját bevétel biztosítja, amelyek 2023-ban együttesen mintegy 22 millió forintot tettek ki (ebből az önkormányzati rész 6,7 millió forint volt, ami szakmai költség mintegy 30%-át jelenti). Ebből az összegből az alapítvány két fő szakembert (muzeológus és gyűjteménykezelő) és egy fő takarítót biztosított, továbbá fedezte a működési és szakmai költségeket. Szervezetünk ugyanakkor további, a város szempontjából fontos tevékenységeket is megvalósít: gondozza a város legjelentősebb műemlékének, a kolostorépületnek egy jelentős részét (beleértve a kolostorkertet is), működteti a zárandokszállást, közösségi tereket tart fenn és turisztikai szolgáltatásokat (idegenvezetés, információ) nyújt. Ezeknek a tevékenységeknek azonban nincs külön pénzügyi fedezete, ami azt jelenti, hogy az alkalmazottak több feladatot is ellátnak (pl. a takarító a zárandokszállást is rendben tartja, a gyűjteménykezelő karbantartóként is tevékenykedik egész épületben, a muzeológus pedig az adminisztratív feladatok ellátása mellett turistacsoportokat fogad és vezet a városban), a további költségeket pedig pályázatokból és egyéb bevételekből kell megoldani.

Ezeket a szempontokat fontos lenne beépíteni a város és az alapítvány között megkötött feladatellátási szerződésbe, amelynek felülvizsgálata – tíz év elteltével! – lassan aktuális lesz. Apropos adhat erre az egykori „Vasbolt” helyén várhatóan az idei évben megvalósuló kolostori fogadótér megnyitása, amely a múzeumi funkciók mellett további egyházi, közösségi és turisztikai célokat fog szolgálni (mint pl. a város és a térség turisztikai infrastruktúrája szempontjából mindig is hiányolt információs pont, ajándékbolt, folyamatosan nyitva tartó vendéglátóhely és szociális helyiségek stb.).

Alapítványunk az elmúlt évben csak szerény mértékben jutott pályázati támogatásokhoz, de az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő 1,7 millió forintos bértámogatása pl. lehetővé tette, hogy a megtakarított bérköltséget a zárandokszállás konyhájának teljes körű felújítására fordítsuk. Már a jövő év felújítási költségeit fogja fedezni, a Magyar Falu Program keretéből elnyert 7 millió forintos támogatás, amelyből az ugyancsak a zárandokszálláson – a Népfőiskola beruházásaként – kialakított apartmanok és vizes helyiségek külső homlokzatának rendbe tételét szeretnénk megoldani. Itt ismét hangsúlyozni szeretném a zárandokszállás mint közösségi tér hasznosítását, azt ugyanis – főleg a járványhelyzet óta – egyre több szervezet, csoport vagy család használja – és nem csak a közösségi termet, hanem a konyhát és alkalmanként a szállásokat is. (Hasonlóan fontos cél a kolostorépület – mint turisztikai látványosság – rendezett külső képének megőrzése.)

Áttérve a szoros értelemben vett szakmai feladatokra, ki kell emelni, hogy az elmúlt évben a múzeum látogatottsága újra elérte a járvány helyzet előtti kétezer fő körüli szintet. Ez nagyban köszönhető a gyakori médiaszerepléseknek (a közelmúltban készült különféle turisztikai tévéműsorokat rendszeresen ismétlik), amelyek révén a múzeum ismertsége érezhetően növekedett országos szinten is. Az előző évhez hasonlóan tovább növekedett a szervezett csoportok, ezen belül is az egyházi zárandokcsoportok száma, akik a múzeumlátogatás mellett rendszerint kérnek idegenvezetést a plébániatemplomban és a Szentkúthoz is (ilyen csoport érkezett az év folyamán pl. Keszthelyről, Pápáról és az ismert Győr környéki búcsújáróhelyről, Tétszentkútról is).

Érezhető az egyházi iskolák érdeklődése is: érkezett iskolai vagy hittanos csoport a zalaegerszegi Mindszenty iskolaközpontból, a szombathelyi evangélikus általános iskolából, a domonkos nővérek kőszegi gimnáziumából, sőt már visszatérő vendégnek számít egy Veszprém megyei református ifjúsági közösség is (ezek egy része a múzeumot és a zárandokszállást is igénybe vette). Az Erdészettel kötött együttműködési szerződésnek köszönhetően felkeresik a múzeumot a nyári Erdei Vándortáborok diák résztvevői és tanáraik is, ami már önmagában is évi 3-400 látogatót jelent az ország legkülönbözőbb részeiről (ennek reklámértéke is jelentős, mind a város, mind pedig a múzeum szempontjából). A diákcsoportok számára többnyire múzeumi foglalkozásokat is biztosítunk, amelyhez nagy segítséget jelent dr. Kiss Gábor szombathelyi régész kollégánk önkéntes munkája, ugyanis alkalmanként 50-60 fős, vagy még nagyobb csoportokat kell kiszolgálni.

A múzeum kiállításai az elmúlt évben nem bővültek, viszont sikerült fejleszteni a kiállítóterek technikai színvonalát: egy 2021. évi támogatás maradványösszegéből elkészült a Domonkos Galéria műtárgymegvilágítási rendszere, a Sárkány-torony lépcsőházába pedig nagy méretű nyomatok készültek a török kori torony és végvár digitális rekonstrukciójáról. A Vasvári Múzeumból származó műtárgyak viszont láthatók voltak másutt is: 2023. áprilisáig volt látogatható a budai várban az a Szent Margit-kiállítás, ahol a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény anyagába tartozó festmények is kiállításra kerültek (az idei évre pedig az Országos Széchenyi Könyvtártól kaptunk felkérést egy értékes kódextöredékünk bemutatására egy közép-európai kódexkiállítás keretében).

A múzeum által szervezett programok közül továbbra is a „Városnéző séták” a legnépszerűbbek, amelyeket az elmúlt évben ismét havi rendszerességgel sikerült megrendezni. Egyes programokat – ilyen volt a Vasvár sánc ásatásainak bemutatását, valamint a „Vasbolt” és pincéinek bejárását – a nagy érdeklődésre való tekintettel meg kellett ismételni, így az egyes helyszíneket alkalmanként több, mint 50 fő tekintette meg, köztük számos érdeklődő a város és a megye határain túlról. Rendszeresen szerepet vállalunk a Népfőiskola szakmai programjában, így az év folyamán több Népfőiskolai Estet is a múzeum szervezett, részben helyi témákhoz kapcsolódva (a káptalani templom kutatása), részben országos aktualitásokról (az Aranybulla és az első magyarországi nyomtatott könyv évfordulói), elismert szakemberekkel. A múzeumi rendezvényekről és aktualitásokról rendszeresen beszámolunk a Vasvári Újságban, ahol erre a célra állandó rovat (3. o.) áll rendelkezésünkre.

Az elmúlt év legjelentősebb szakmai programja kétségtelenül a Vasvári sánc ásatása volt, amely a város TOP pályázatának támogatásával, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészettudományi Intézete munkatársainak kivitelezésében, valamint a Népfőiskola közreműködésével valósult meg. Az elő- és utómunkálatokat is beleszámítva több, mint két hónapig tartó kutatás rendkívüli – szakmai és média – érdeklődést váltott ki helyben és országos szinten is. Hatalmas földmunkával első alkalommal sikerült teljes metszetet készíteni a sánc árkáról és töltéséről, melynek köszönhetően az eddigieknél jóval pontosabb kép rajzolható a sánc szerkezetéről (és ennek köszönhetően hitelesebb rekonstrukció készülhet), a további, elsősorban természettudományos vizsgálatok pedig az építés koráról is megbízható adatokat nyújthatnak majd. A kutatási eredmények feldolgozása folyamatosan zajlik, ez első hivatalos beszámolóra éppen a napokban (január 28-án) kerül sor a „Nézzük meg együtt!” programsorozat keretében.

Az ásatásokhoz kapcsolódva sor került egy fémkeresős kutatásra is: szakmai irányítással (a programon több régész is részt vett) mintegy húsz, Vas és Pest megyei önkéntes járta be a Vaskapu tágabb környékét. Munkájuknak köszönhetően szenzációs XI-XIV. századi fegyverleletek kerültek felszínre (nyílhegyek, buzogány, harci balta, sarkantyúk), igazolva a sánc Árpád-kori eredetét és hadászati funkcióját. (Az ásatás eredményeit és a fémkeresős kutatás – melynek egy következő alkalma is lesz ez év februárjában – legszebb leleteit 2024 során egy látványos kiállítás formájában szeretnénk bemutatni.)

A múzeumban folyó tudományos kutatómunka – amelyben dr. Kiss Gábor kollégánk a múzeumpedagógiai foglalkozásokhoz hasonlóan intenzíven részt vesz – a eredményeit az ország és a magyar nyelvterület számos pontján mutathattuk be; jól jellemzi ezt, hogy az elmúlt évben tanulmányaink jelentek jelentős tudományos kötetekben Sopronban, Debrecenben és Kolozsváron is. Különleges megtiszteltetés volt a múzeum számára, hogy a kolozsvári ferencesek – akik 350 évvel ezelőtt a domonkosok elhagyott középkori kolostorában telepedtek le – jubileumuk alkalmával a Vasvári Múzeum vezetőjét hívták meg, hogy bemutassa a domonkos rend magyarországi és erdélyi történetét a „kincses város” érdeklődő szakmai közönsége számára.

A múzeum részt vállalt a város egyéb, történeti vonatkozású pályázataiban: így a már említett TOP programban, amely a Vaskapu és környezetének rendezését célozza, egy osztrák-magyar INTERREG projektben, amely az egykori káptalani templom helyének bemutatását tűzte ki célul és a Békevárosok Hálózata „Békejátékok” EU-s pályázatának előkészítésében.

A múzeum szakmai és közösségi munkájának elismerését jelzi, hogy a múzeumigazgató az elmúlt évben elnyerte az „Év Vasi Embere” díjat, amelyet szavazataikkal a vasváriak is nagy számban támogattak, majd fontos állami kitüntetésben részesült (Magyar Arany Érdemkereszt), a közelmúltban pedig felvételt nyert a Magyar Katolikus Egyház tudományos köztestületébe, a Szent István Tudományos Akadémiába. A múzeumi munka helyi megbecsülését mutatja, hogy dr. Kiss Gábor kollégánk, aki hosszú évtizedeken keresztül önkéntes munkájával segítette a Vasvári Múzeumot, Barabás István Díjban részesült. Az elismerések kapcsán nem csak a kitüntetettek, hanem Vasvár városa is nagy sajtónyilvánosságot kapott Vas megyében és az országos médiában is.

Vasvár, 2024. január 18.

dr. Zágórhidi Czigány Balázs
múzeumigazgató